

02.01.26 - - - > 05.03.26

{חממה 4/4}

א ר ב ע ה

נ נ נ ט ו

ל מ ו ס ר ר ה

תערוכת המחזור הרביעי של חממת האמנים.ות  
למצוינות ע"ש ג'ק, ג'וזף ומרטון מנדל,  
בהובלת מוסררה, בית הספר לאמנות ולחברה ע"ש נגר



מנדל MANDEL  
קרן ג'ק, ג'וזף ומרטון מנדל  
Jack, Joseph and Morton Mandel Foundation





## ארבעה נכנסו למוסררה

חממת האמנים. ות למצוינות על-שם ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל, ביוזמת בית הספר מוסררה ובהובלתו, נמשכה ארבע שנים, והעניקה ליוצרים וליוצרות, שנבחרו באמצעות קול-קורא, הזדמנות לפתח עבודות אמנות בזיקה לשכונה הירושלמית מוסררה.

שמחנו ללוות את אמני/ות המחזור הרביעי והאחרון - אורית אדר בכר, ציקי אייזנברג, רוסטם באירמוב ושי זילברמן. דרכם למדנו שאין גבול לדרכי הגישה למוסררה; ארבעת הפרויקטים שיצרו - האבודים, אי המטמון, צל חולף וסורג שפה - חושפים עורקים חדשים במכרה הזהב של השכונה.

התערוכה, המוצגת בגלריה של בית הספר, מציגה את עבודותיהם של הארבעה, הניזונות מהיסטוריה של עקירה, הגירה ומאבק חברתי, מהתבוננות בבני-האדם שחיים בשכונה ומהקשבה לסיפוריהם ולזכרונותיהם. כמה מן העבודות נוצרו בהשראת חומרים מקומיים שנאספו בין הבתים והסטאאות. הארבעה עבדו בשיתוף פעולה עם הקהילה המקומית - תושבי קבע, אורחים וסטודנטים. הם יצרו עימם קשרי אמן ובנו גופי עבודה מרתקים, השונים זה מזה ובו בזמן מקיימים ביניהם סינרגיה של שותפות לתהליך ולגילויים שבצדו.

שמה של התערוכה, ארבעה נכנסו למוסררה, מתייחס לאגדה התלמודית הידועה ארבעה נכנסו לפרדס, המספרת על ארבעה חכמים שהתכנסו ללימוד משותף של תורת הסוד היהודית; איש מהם לא יצא כשם שנכנס. הכניסה אל שכונת מוסררה והמפגשים בתוכה איפשרו לאמני החממה לחבור, ללמוד ולהטמיע את הידע שרכשו בתוך פעולת האמנות הייחודית להם. כך יצרו הארבעה מיתוסים חדשים המתווספים כעת אל מיתולוגיית מוסררה. אנחנו מאחלים לכם, שי, רוסטם, אורית וציקי, שמה שאירע לכם כאן ימשיך להשפיע על עולמכם כפי שהשפעתם אתם על עולמנו.

במהלך התערוכה ארבעה נכנסו למוסררה נקיים יום עיון ובו שלושה מושבים. במהלך המושבים ייפרשו 16 הפרויקטים שבוצעו בארבע השנים האחרונות, ויניעו שיח רחב על החיבור בין פעולת האמנות לקהילה בשכונת מוסררה. כמו כן יושק אתר הפרויקט.

תודתנו לקרן מנדל על התמיכה הרציפה לאורך ארבע שנים, שאיפשרה לכל האמנים השותפים במהלך זמן זה לערוך מחקר אמנות מעמיק ולהרחיב את מעגלי השיח על שכונת מוסררה.

איילת השחר כהן ואבי סבג-שרביט, אוצרים; טלי רומם, אוצרת משנה





אורית אדר בכר  
Orit Adar Bechar  
/  
האבודים  
The Lost Ones

מיצב וידיאו  
2025

עבודת הווידיאו הרב-ערוצית **האבודים** היא עיבוד פרשני עכשווי לטקסט של המחזאי, הסופר ובמאי התיאטרון האירי האקזיסטנציאליסט סמואל בקט (מתוך ארבע יצירות, הוצאת כרמל, 1991, בתרגום אורה סגל).

את הטקסט המקורי, הכתוב כמונולוג אחד מנקודת מבטו של מספר יודע כל, חילקה אורית אדר בכר לשש דמויות שאומרות, כל אחת בתורה, משפט או יותר באופן שמייצר גם דיאלוגים פנימיים ומעניק ליצירה מראית עין של מחזה. הדמויות נצפות דרך שישה חלונות קבועים המוקרנים בחלל התערוכה. הן מגיחות בתורן אל תוך המשבצת שלהן מתוך הריק האפור, ומתיישבות בחזית מול הצופה, מקיימות איתו קשר עין, מדברות איתו או בינן לבינן עצמן, מדי פעם נעמדות, מפנות גב לצופה והולכות אל הריק, נעלמות וחוזרות ממנו בזמן אחר.

בעבודת הווידיאו המונוכרומטית, הכוללת פודיום שממנו דוברות הדמויות, מופיעים חמישה שחקנים מקצועיים, פנתר שחור אחד - קוקו דרעי - והאמנית עצמה. ההחלטה על איפור הדמויות הושפעה מעולמו של בקט ומיצירתו המקורית, שבה הוא נע הלוך ושוב בין ריאליזם קיצוני לדיסטופיה, בין טון סיפורי החלטי לבין פקפוק מתמשך באנושיות של דמויותיו.

במסגרת החממה במוסררה, החלה אדר בכר להתעניין גם בטקסטים שהפנתרים-השחורים כתבו ופירסמו בשנות ה-70 של המאה הקודמת, וגילתה דמיון בין עמדתו של בקט העולה מן היצירה ובין עמדות הפנתרים, דמיון הגורס כי כולנו חיים תחת כוחות ומנגנונים שלטוניים גלויים וסמויים. עבודתה קיבלה תפנית חשובה כששילבה את הטקסטים של הפנתרים-השחורים בתוך הטקסט של בקט.

העבודה הפנורמית, שנחווית בה בעת כמיניאטורה, מעין מודל מוקטן של תיאטרון אבסורד, מאפשרת לצופה ללקט את המלים והמשפטים לכדי אמירה קוהרנטית או לשבור את הכלים ולהתרכז בדמויות המשחקות בה ומצהירות על ייאוש, אדישות או כעס. אפשר לומר שהן מביעות עמדה נחרצת משלהן, אך כלואות באותו לופ ובאותו תפקיד כמשל קיומי.

**האבודים** של אדר בכר ממשיכה את עיסוקה רב השנים ביצירת מבוכים. כמו בעבודות הווידיאו הקודמות שלה ובעבודות הפיסול והמיצב, גם בעבודה זו חוזרים המאפיינים העיקריים המתארים חלל אנונימי, ציבורי, נטול זמן, חסר אפיונים, ומה שעקרוני במיוחד לתחושת המבוך - חלל שהכניסות והיציאות בו אינן גלויות.

**רעיון, תסריט ובימוי** אורית אדר בכר / **צלם** אנצ'ו גוש / **תאורן** יובל קצובר / **עוזר תאורן** נועם לוי / **מקליט** חיים שפיר / **מאפרת** הילה מינס / **עריכת תסריט והנחיית שחקנים** יותם ויצמן / **ייעוץ דרמטורגי** רוני מנדלסון / **שחקנים** גד קינר קיסנינגר, דליה שימקו, עמית לסרי, יובל דן, הגר זנדר, קוקו דרעי / **תרגום מאנגלית** ענבר ויצמן / **תפאורה ותלבושות** אורית אדר בכר / **הפקת תפאורה** אבירם לוי / **הפקה** יובל שיזף / **עזרה בהפקה** נועם לוי / **עורך וידיאו** אורי נועם / **עיצוב סאונד** גדי רז / **צלם סטילס** יגאל פרדו / **ציוד** ג'יניפיקס, רוברטו רביץ

**תודות** בית הספר מוסררה - אבי סבג-שרביט, איילת השחר כהן, טלי רומס, דנה שחר, יקי אילון, תומר אזולאי / אלונה זנדמן מבית קנדה / אמני החממה - שי זילברמן, רוסטם באירמוב, ציקי אייזנברג / מפעל הפיס / המדרשה לאמנות - אפרת גל נור, מני לב ארי, תרצה גואקיל, נועה נטע מואטי, איברהים חטיב, ליאור ניצן, המחלקה לקולנוע, יואב וייס / **כמו כן תודה** לקרן גלר, הילה בן-ארי, איה לוריא, רון רייכמן, אבי מוסל, אנה ווילד, עופר ויצמן, ליאור יגר, נועה גור, היידי שטרן, דנה פיצ'ון, ערגה פלמ"ח, ליאור פנר, נועם גוב ארי, עפרית לסר, מלאק מסראווה, יעל סגל, יעל חכים, יהב גל / **תודה מיוחדת** לראובן אברג'יל

למעלה: גד קיסנינגר קינר, מתוך **האבודים** / **צילום** יגאל פרדו  
בכפולה הבאה: **האבודים** פרט מתוך וידיאו / **צילום** אנצ'ו גוש  
צילום עליון (מימין לשמאל): יובל דן, הגר זנדר, אורית אדר בכר, קוקו דרעי  
צילום תחתון: (מימין לשמאל) יובל דן, דליה שימקו,  
עמית לסרי, הגר זנדר, אורית אדר בכר, קוקו דרעי







שי זילברמן  
Shay Zilberman

סורג שפה  
Speech-Grille

מגזרות נייר והדפס  
2025

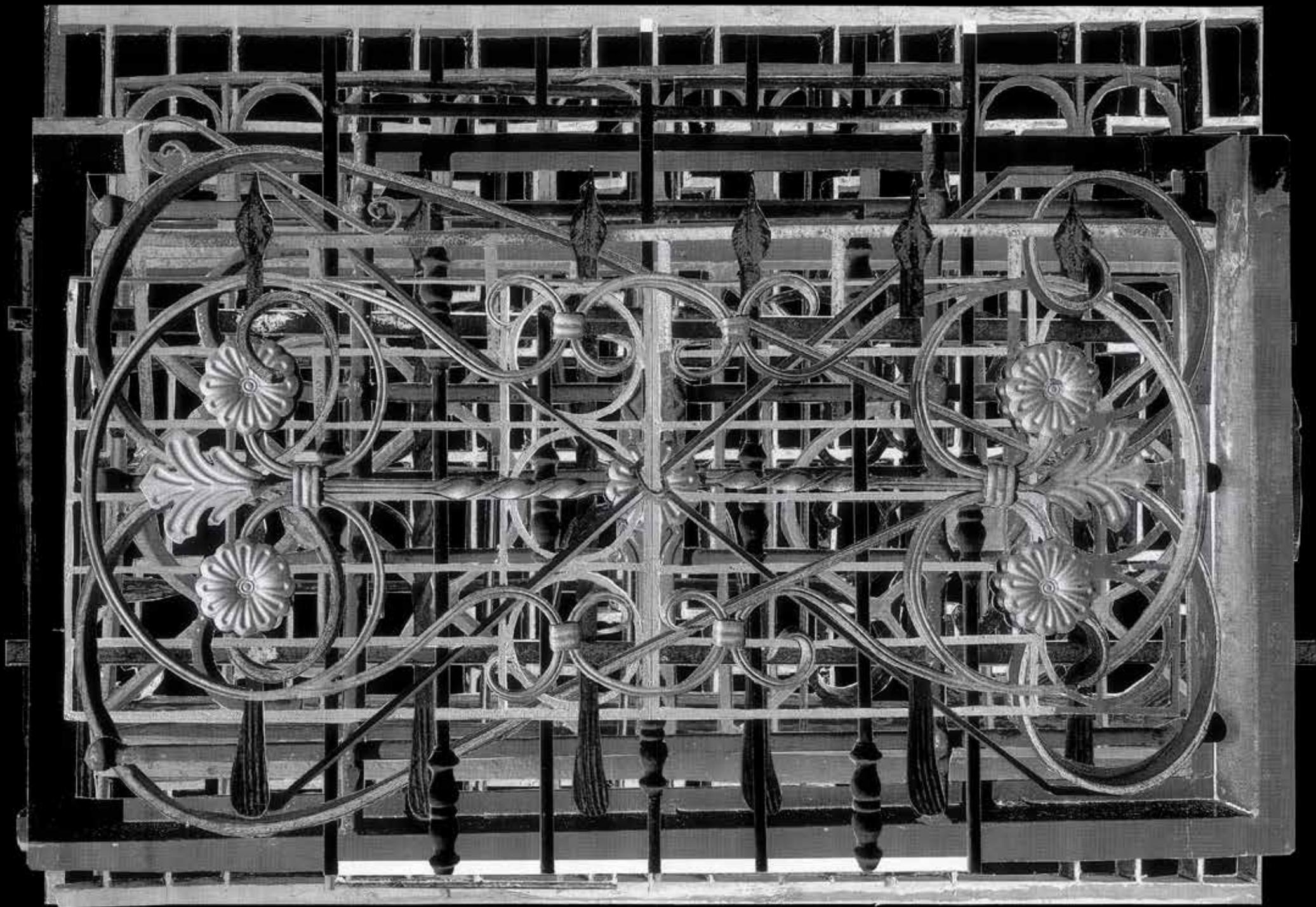
שי זילברמן מציג את הפרויקט סורג שפה, שם הלקוח משירו החידתי של המשורר היהודי-גרמני פאול צלאן. השיר נכתב ב-1944, בהשראת גלויה שהיתה תלויה בחדרו של צלאן, שהציגה שער מנזר עשוי סורג ברזל - שריד אדריכלי מחורר ויחיד מסוגו, שדרכו תיקשרו נזירות מימי הביניים עם העולם שבחוץ.

בפרויקט שלושה חלקים, שראשיתם בשיטוט האמן בשכונה בחפשו אחר צורות ייחודיות לה. העבודות, בשחור-לבן ובסוגות שונות של צילום, מתבוננות בשכבות שדרכן נצפית השכונה. באמצעות שיתוף פעולה עם סטודנטים ממוסררה, המשמשים לו סוכני מבט, הופך זילברמן דגמים בוטניים וגיאומטריים של סורגי ברזל מסוגננים שצולמו במוסררה לארבעה ניירות פריכים ומחוררים כתהרה, מתנועעים בחלל, תלויים על גבי מוט דק המטיל צל רישומי על הקיר. בקצות המוט מצוי סורג זעיר בצורת פרח או אישון המזכיר את שמה החבוי של מוסררה: חִינְנִית-חֲצִצִית. גוף עבודה זה, הנקרא תפילה, מייצר מטמורפוזה של החומר ושל רעיון הסורג החוצץ בין פנים לחוץ - מוטיב פיזי ורגשי שעלה גם מסיפוריהם של חברי קבוצת הפנתרים-השחורים במפגשים שהתקיימו במהלך החממה. בעבודה אריג שוזר זילברמן שכבות שתי וערב של סורגים ושערים בקולאז' ידני. תרשים ממשי מדומיין ואינסופי זה מורכב ממבוך קווי רב-שכבתי של מגזרות נייר ומשמש גם מעין תמונת מראה - שפת סורגים מתוך מוסררה עצמה.

בעבודה ארבע רוחות מציג זילברמן תצלומים מעובדים שהודפסו בסדנת ההדפס הירושלמית. התצלומים מבוססים על דמויות של נשים חרדיות מכוסות בבדי רעלה שחורים מכף רגל עד ראש, שחלפו על פניו בשכונה. ארבע הנשים האנונימיות, המצולמות מגבן, מנותקות מהמרחב הציבורי ונראות מרחפות. שכבות הבדים שהן עוטות נועדו לטשטש את מתאר גופן כאמצעי רוחני להתקרב אל הבורא וכמחווה אישית וקבוצתית לדרך שבה היו נוהגות להופיע בציבור ארבע האמהות על-פי המסורת. הצלליות השחורות מודפסות בצבע שחור על ניירות שחורים ומוצגות כדימוי המבקש להיות חומר לרוח.

תודות נועה וינשטיין, ואדים טונקונוג, יואב רבן - סדנת ההדפס בירושלים; אופיר הללי - צורפות

משמאל: שי זילברמן, פרט מתוך הסדרה ארבע רוחות, דפוס רשת על נייר, 2025  
בכפולה הבאה: שי זילברמן, אריג, הדפסה ארכיבית על נייר, 2025





רוסטם באירמוב  
Rustam Bayramov  
/  
צל חולף  
A Passing Shadow

קולודיון לוח רטוב  
2025



בפרויקט זה ממשיך רוסטם באירמוב במחקר הצילום שלו, ומצלם דיוקנאות בשכונת מוסררה. אל הדמויות הראשונות שצילם הגיע באמצעות המלצות של חברים או דרך מפגשים מקריים ברחוב. עד מהרה נרקמה רשת אנושית אורגנית שחיברה בין המצולמים. תצלומיו של באירמוב מציגים את השכונה כארכיון חי: מקום שבו שכבות ההיסטוריה נפגשות, נמחקות ומתחדשות. באמצעות חדר חושך נייד וטכניקת הקולודיון הרטוב מהמאה ה־19, הדורשת עבודה מיידית ומניבה לרוב תוצאה בלתי צפויה, עוצר באירמוב לרגע את חיי התושבים ויוצר אירוע צילומי חד־פעמי. עבודתו אינה מנסחת את מאפייני הקהילה באופן סוציולוגי, אלא מבקשת להזכיר שמורשת השכונה אינה נתונה רק לרוחות מן העבר ולדמויות היסטוריות; היא חיה ונושמת דרך אנשים המתגוררים בה. עם זאת, הטכניקה העתיקה והפורמט הגדול של הצילום מעניקים לדמויות המצלמות - ותיקי השכונה, סטודנטים, תושבים חדשים, חרדים, בודדים ומשפחות - מעמד כמעט איקוני, השמור לרוב לגיבורים או לדמויות קדושות. הפרויקט הוא ניסיון צנוע לתפוס את הרגע החמקמק של "הפנים של מוסררה" כפי שהן עכשיו, ולהפוך אותן לחלק מהזיכרון הקולקטיבי של המקום לפני שיתחלפו.

"מוסררה עבורי היא מיקרוקוסמוס של ירושלים כולה: שכבות על גבי שכבות של הגירה, עקירה, מאבק ודו־קיום", אומר באירמוב. "כאן חיו פעם משפחות ערביות נוצריות לצד יהודים אשכנזים מבוססים. אחר־כך הגיעו עולים ממרוקו, מעיראק, מכורדיסטן. כאן פרצה המחאה של הפנתרים־השחורים, שדרשו הכרה וכבוד. כל אלה חקוקים בקירות, ברחובות ובפניהם של האנשים שאני פוגש. הדיוקנאות הופכים לסוג של רוחות רפאים עדינות ונושאים על פניהם את משקל הזמן, את המאבק על מקום, ואת השאלה הפתוחה - מה ישאר מכל זה בעוד כמה עשורים".

תודות לרונית תורג'מן, אסיסטנטית; ולתושבי שכונת מוסררה על שיתוף הפעולה, פתיחות הלב והנכונות להצטלם

רוסטם באירמוב, פלטה רטובה, 2025. משמאל: לאון ובתו  
בכפולה הבאה מימין: טניה ובניה. בכפולה הבאה משמאל (מימין למעלה עם כיוון השעון): דני /  
נועה / ישראל דהן / אברהם ובנו / קוקו / ניקול





ציקי אייזנברג  
Tziki Eisenberg  
/  
אי המטמון  
Treasure Island

מיצב צילומי  
2025

עבודתו של ציקי אייזנברג נשענת על מפגשים וראיונות עם גברים משכונת מוסררה - תושבים ותיקים וכך צעירים מהבית השיקומי מפרש, שבו העביר אייזנברג סדנת צילום. הגברים סיפרו לו על חפצים משמעותיים עבורם, הנושאים זכרונות. עבודתו של אייזנברג היא מיצב צבעוני המערב ללא הייררכיה תצלומי חפצים שעברו תהליכים צילומיים שניתקו אותם מסביבתם הנוסטלגית ומן ההקשר הפרטי, והם מוצגים כדימויים וכאובייקטים ארכיטיפיים. המצב שבו אובייקט הופך לתצלום וחוזר להיות אובייקט חדש המונח על מדף בגלריה, בגדלים משתנים, מחבר את אייזנברג כאמן מתבונן-מלקט, ממפה ומספר, אל קהילת הגברים מהשכונה, שכן גם הוא כמותם אוגר חפצים בדרך האמנות. הסיפורים ששמע מהם על החפצים הקרובים ללבם מקבלים מקום בחלל באמצעות אינדקס ממוספר ומשפטים תמציתיים. האופן שבו החפצים חוברים בחלל ממשיך את שפת האמנות שאייזנברג יוצר בשנים האחרונות. על אף שמדובר בחפצים אישיים, האמן נוהג בהם בחופש יצירתי ומכניס אל קבוצת החפצים הזו גם חפצים חסרי זיהוי ושייכות שמצא במרחב השכונה. כך מחבר אייזנברג בין האישי לציבורי, שבו חיים חפצים שהוצאו ממורשת הקהילה והפכו לחסרי בית.

"במפגשים עם תושבי השכונה הוותיקים ביקרתי בבתי רבים שהיו מלאים בחפצים עד אפס מקום - שעטנז בין היקר לזול, חיבורים ללא הייררכיה, שפע רב שהוביל לשיחות על ההיסטוריה ועל העבר והניב סיפורים רבים", מספר אייזנברג. "היתה תחושה של כניסה למאורות אוצר. הפרויקט הציף אצלי את הזיכרון מבית אבי, שנפטר לפני שבע שנים, אז מצאנו את עצמנו אחי ואני ממיינים ומארגנים את ערימות החפצים, הספרים, הפתקים והאובייקטים שהוא השאיר אחריו".

עיצוב אינדקס שגב יקיר / תודות מיכאל קוך, מנהל, וחלי נדב, סגנית מנהלת, בבית השיקומי מפרש; חיים, שי, ניב, מחמוד, גיא, דוד, אלכס ומארק; שארלי ליאני ותושבי שכונת מוסררה - יצחק אלקובי, אליעזר אברזל, קוקו דרעי, לני וולף, אלברט דייך, שמעון לוי

ציקי אייזנברג, 2025, תצלומי צבע. משמאל: אליעזר אברזל, ציפור בכפולה הבאה (מימין למעלה עם כיוון השעון): הטבעת של מחמוד / המספרים של ניב / מזלף לבשמים של יצחק אלקובי / השרשרת של דוד / הרדיו של שארלי / אליעזר אברזל - עוד מפלסטיק / הזרוע של קוקו





ארבעה נכנסו למוסררה (2025/26)

02.01.2026 -> 05.03.2026

הגלריה לאמנות של בית הספר מוסררה

{חממה 4/4}

מנהל בית הספר מוסררה וראש התוכנית: אבי סבג-שרביט  
ועדת היגוי: ד"ר אירנה גורדון, איילת השחר כהן, אבי סבג-שרביט, טלי רומם  
ליווי אמנותי ואוצרות: איילת השחר כהן, אבי סבג-שרביט  
אוצרת משנה: טלי רומם

רכזת החממה: דנה שחר

מרצים אורחים בתוכנית החממה 2025-26:

ראובן אברג'יל, אריה אוזן, קוקו דרעי, ד"ר איה לוריא, אריק קילמניק

הפקת התערוכה, קטלוג ומיני-סייט: איילת השחר כהן

עיצוב גרפי של התערוכה, קטלוג ומיני-סייט: סטודיו פורמנטה - גנריאטה פטיק, טל שטרן

עריכת לשון: רחל פרץ

תרגום קטלוג התערוכה לאנגלית: שירן יצהרי

תרגום טקסט התערוכה לערבית: נוואף עתאמנה

הדפסה: ע.ר. הדפסות בע"מ

עוזר מנכ"ל ומפיק: יקי אילון

מנהלת מחלקת חינוך: הגר רבן

מנהל צוות טכני: תומר אזולאי

מנהל המעבדה הדיגיטלית: אודי אסף

פעילות החממה מתאפשרת הודות לתמיכתה של קרן ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל, ישראל  
התערוכה בגלריה לאמנות של מוסררה היא תוצר של חממת האמנים. ות למצוינות  
ע"ש ג'ק, ג'וזף ומורטון מנדל, בהקמת ובהובלת מוסררה, בית הספר לאמנות ולחברה  
ע"ש נגר, ירושלים.

תודות רבות למינהל הקהילתי של שכונת מוסררה ולתושביה  
על שיתוף הפעולה והעזרה לאורך כל הדרך.

© 2026 כל הזכויות שמורות למוסררה הוצאה לאור

משמאל: שי זילברמן, פרט מתוך תפילה, 2025, פליז, כסף ומגזרות נייר

קרן מנדל  
Mandel Foundation

מוסררה מוסררה  
MUSRARA  
בית הספר לאמנות וחברה ע"ש נגר  
مدرسة النجار للفنون وللحرف  
The Naggar School of Art and Society



Marion and Guy  
Naggar, London

Marina and Sacha  
Nahmias, Paris



קמפוס רוני הרדי  
Ronnen Harary  
Campus

הקרן לירושלים  
The Jerusalem Foundation

משרד  
התרבות  
והספורט

קרן אהרון גוטוירט  
Aaron Gutwirth Fund

MATANEL

מעלה הייס

DALIA AND ELI  
HURVITZ FOUNDATION

fidelio  
foundation



Bein Schwartz  
THE BEIN SCHWARTZ  
FAMILY FOUNDATION

